

In memoriam Franjo Šanjek

Franjo Šanjek (1939–2019)

Franjo Šanjek rođen je u Poljani Biškupečkoj kraj Varaždina 1. travnja 1939. Pučku školu od 1946. do 1950. pohađao je u susjednome mjestu Sveti Ilija, a srednju u Zagrebu u Interdijecezanskoj srednjoj vjerskoj školi za spremanje svećenika od 1950. do 1952., potom u Varaždinu od 1952. do 1953., te u Bolu na otoku Braču u Dominikanskoj klasičnoj gimnaziji, gdje 1957. polaže ispit zrelosti, odlučivši se za redovnički poziv pristupa dominikancima – Redu propovjednika (*Ordo praedicatorum*). Filozofsko-teološki studij pohađao je na Visokoj dominikanskoj bogoslovnoj školi u Dubrovniku od 1958. do 1962., gdje je stekao bakalaureat iz filozofije. Studij je potom nastavio na dubrovačkoj Visokoj dominikanskoj bogoslovnoj školi i na Katoličkom bogoslovnom fakultetu (KBF) u Zagrebu, gdje je 1966. postigao licencijat (magisterij) iz teologije.

Za svećenika zaređen je 29. lipnja 1965. u Zagrebu. Potom je otišao u Rim, gdje je od 1966. do 1968. usavršio pomoćne povijesne znanosti na *Scuola Vaticana di Paleografia, Diplomatica e Archivistica*. Godine 1968. započeo je studij religijske povijesti na *École Pratique des Hautes Études – Section des Sciences religieuses* i na *Faculté des Lettres et Civilisations Paris-Sorbonne / Paris IV*. U Parizu je 27. svibnja 1971. doktorirao tezom: *Les „chrétiens bosniaques“ et le mouvement cathare dans l’Occident médiéval aux XIIIe-XVe siècles* pod mentorstvom Christine Thouzellier. Sažetak doktorata objavljen je pod naslovom „Les ‘chrétiens bosniaques’ et le mouvement cathare au Moyen Age“ u *Revue de l’histoire des religions* (vol. 182, br. 2/1972), a kasnije i kao cjelovita knjiga u hrvatskom i francuskom izdanju. Godine 1972. u Parizu je stekao i diplomu iz crkvene povijesti na *École Pratique des Hautes Études* te diplomu iz francuskog jezika.

Asistent na Katedri crkvene povijesti Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu postao je 1970. Ondje je na filozofsko-teološkom studiju i na Institutu za teološku kulturu laika KBF-a od jeseni 1971. pa nadalje držao nastavu iz opće i povijesne metodologije, pomoćnih povijesnih znanosti, povijesti Crkve u srednjem vijeku, srednjovjekovne povijesti Crkve u Hrvata, starokršćanske arheologije i povijesti sakralne umjetnosti. Kao privatni docent nastupio je 1974, a od 1975. u zvanju je docenta. Pročelnikom Katedre crkvene povijesti i predstojnikom Instituta za crkvenu povijest Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu imenovan je 1984. i na toj je dužnosti ostao sve do svojega umirovljenja 2010. Nastavno i mentorski bio je angažiran i na poslijediplomskom (licencijatskom i doktorskom) studiju KBF-a u Zagrebu. Međutim, tek je 1993. izabran u znanstveno-nastavno zvanje izvanrednog profesora, potom za redovitog profesora 1998., a u trajno zvanje redovitog profesora 2003. godine. Usporen tijekom napredovanja nakon stjecanja docenture treba ponajprije gledati kroz prizmu različitih neprilika koje su snašle KBF u jugoslavenskom socijalističkom razdoblju. Od 1994. do 1998.

bio je dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta (Sveučilišta) u Zagrebu. Svoj je Fakultet 1996. ponovno uveo u okrilje matičnog Sveučilišta u Zagrebu, s kojeg je nepravедno i režimski bio isključen još 1952. godine.

Kao gost predavač djelovao je na sveučilištima u Fribourgu (Švicarska, 1986. i 2008), Ottawi (Kanada, 1987), Carcassoneu (Francuska, 1991) i Parizu (Sorbonne, 2007). Od samih početaka i utemeljenja bio je profesorom Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, na studiju povijesti i na studiju hrvatskoga latinитета. Na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci također je držao nastavu, a bio je i profesor na novouspostavljenom Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Kao predavač nastavu je izvodio i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Zagrebu, na Poslijediplomskom znanstvenom studiju sociologije (1996) i pedagogije (1998) te na Poslijediplomskom doktorskom studiju kroatologije Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Bio je sudionik, ali i organizator brojnih znanstvenih skupova i kongresa kako u domovini tako i u inozemstvu te voditelj niza znanstvenih projekata.

Od 1978. urednik je časopisa *Croatica Christiana periodica*. Bio je i glavni i odgovorni urednik *Radova Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* te član uredništava sljedećih časopisa: *Mémoire dominicane* (Pariz), *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* (Zagreb), *Heresis* (Carcassone), *Starine HAZU* (Zagreb) i dr.

Od 1992. do 1999. Franjo Šanjek bio je i prvi predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti (HNOPZ) u Zagrebu. Upravo je zahvaljujući njemu HNOPZ primljen u članstvo Međunarodnog odbora za povijesne znanosti (*Comité International des Sciences Historiques – CISH / International Committee of Historical Sciences – ICHS*). Bio je i glavni organizator Prvog kongresa hrvatskih povjesničara, koji se održao u Zagrebu 1999. i nastavio 2000. godine. Od 1995. do 2005. predsjedavao je Nacionalnim odborom za komparativnu crkvenu povijest pri *Commission Internationale d'Histoire Ecclésiastique Comparée* (International Commission for Comparative Ecclesiastical History).

Bio je članom različitih povjerenstava i komisija Hrvatskoga sabora te više ministarstava Republike Hrvatske te članom Matične komisije za filozofiju i teologiju, Područnog vijeća za humanističke znanosti i Odbora za dodjelu državnih nagrada za znanost. Od 2005. do 2013. bio je predsjednikom Upravnog vijeća Hrvatskog memorijalno-dokumentacijskog centra Domovinskog rata (HMDCDR) u Zagrebu.

Za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Razredu za društvene znanosti izabran je 30. siječnja 1997. Sve do smrti bio je jedini svećenik u redovima akademika. Od 2008. do 2016. bio je voditelj Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, a od 2016. do smrti voditelj Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Đakovu. Član je Predsjedništva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 2011. do 2014., a od 2015. do 2018. bio je i zamjenik tajnika Razreda za društvene znanosti HAZU.

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman odlikovao ga je 1996. godine Redom Danice Hrvatske s likom Marka Marulića za osobite zasluge u kulturi, a 2004. dodijeljena mu je Godišnja državna nagrada za znanost zbog značajnog znanstvenog dostignuća u području humanističkih znanosti, za istaknutu knjigu *Bosansko-humski krstjani u povijesnim vrelima* (13. – 15. st.) (Zagreb 2003).

U znanstvenom se radu Franjo Šanjek temeljito bavio crkvenom poviješću Hrvatske u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do 20. stoljeća, posebno se, pak, posvetivši religiozno-društvenim pokretima od 12. do 15. stoljeća – „bosanskim krstjanima“, potom proučavanju europskoga i hrvatskoga srednjovjekovlja, ulogom hrvatskih intelektualaca u razvoju srednjovjekovne europske kršćanske teološke, povijesne i filozofske misli te školstva. Napose se bavio problemom siromaštva, problemom žene u europskoj civilizaciji, redovništvom, razvojem školstva u Hrvata, hrvatskom knjiškom kulturom, inkvizicijom; Hrvatima na pariškom i drugim europskim sveučilištima, Hrvatima u europskoj humanistici, Hrvatima i ljudskim pravima, stoljetnim vezama Hrvata s Apostolskom Stolicom, Hrvatima i povijesnim znanostima, utjecajem i ulogom hrvatskih ljudi na svjetska duhovna, kulturna i politička gibanja. Radio je i na izdavanju i prevođenju povijesnih izvora te na prevođenju s francuskoga na hrvatski i obratno. Suradnik je i različitih enciklopedijskih i leksikografskih izdanja publiciranih u Hrvatskoj, Francuskoj, Belgiji, Njemačkoj, Poljskoj, Engleskoj i dr.

Ovo su njegova najvažnija knjižna djela: *Bosansko-humski krstjani i katarško-dualistički pokret u srednjem vijeku* (1975), *Les chrétiens bosniaques et le mouvement cathare XIIIe-XVe siècles* (1976), *Crkva i kršćanstvo u Hrvata. Srednji vijek* (1988; 2. prerađeno i dopunjeno izdanje 1993.), *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Pregled religiozne povijesti Hrvata (7. – 20. st.)* (1991.; 2. izdanje 1996), *Kronološki pregled hrvatske i svjetske povijesti* (1996), *Osnove latinske paleografije hrvatskog srednjovjekovlja* (1996.), *Izabrane teme iz srednjovjekovne povijesti* (2000), *Bosansko-humski krstjani u povijesnim vrelima (13. – 15. st.)* (2003), *Latinska paleografija i diplomatika* (2004; 2005), *Dominikanci i Hrvati: osam stoljeća zajedništva (13. – 21. stoljeće)* (2008) i *Les relations franco-croates dans le domaine de la culture, des études et des sciences, VIIIè – XIXè siècles* (2015.).

Za knjigu *Kratko izvješće o uništenju Indija* Bartolomea de las Casasa napisao je uvod, bilješke i kronološki pregled (1982.). U suradnji s prof. Mirjanom Polić Bobić priredio je i 1994. godine objavio djelo hrvatskog dominikanca Vinka Paletina, *Rasprava o pravu i opravdanosti rata što ga španjolski vladari vode protiv naroda Zapadne Indije* (iz 1559). Za *Raspravu o bitima* Hermana Dalmatina napisao je uvodnu studiju (1990), a isto je učinio i za izdanje njegova djela *O preispitivanju srca* (2009). Priredio je i sljedeća djela: Guy i Jean Testas, *Inkvizicija* (1982); Iohannis Stojković de Ragusio, *Tractatus de ecclesia* (1983.); Franjo Rački, *Bogomili i Patareni* (2003); Ivan Stojković-Dubrovčanin, *Konkordancija*

nepromjenjivih dijelova Biblije (2006.); Juraj Slovinac, *Dvorac djevičanstva* (2006.); Augustin Kažotić, *Bogoslovni spisi – Scripta theologica* (2007.). Također je priredio i napisao uvodnu studiju za djelo Mavra Orbinija *Kraljevstvo Slavena* (1999.) te priredio dvojezično izdanje „Rasprave između rimokatolika i bosanskog patarena“ Pavla Dalmatinca (1170./1175. – 1255.) u *Starinama HAZU* (2000.).

U suradnji s B. Petračem priredio je knjigu *Ivan Pavao II. i Hrvati* (1995.). Suautor je i *Hrvatskog povijesnog zemljovida* u više izdanja (posljednje 2014.) te nekoliko školskih udžbenika. Samostalno je, primjerice, uredio zbornik radova s međunarodnog simpozija *Misao i djelo Ivana Stojkovića* (1986.), potom zbornike radova *Fenomen „krstjani“ u srednjovjekovnoj Bosni i Humu* (2005.), *Josip Juraj Strossmayer. Povodom 190. obljetnice rođenja i 100. obljetnice smrti* (2006.) te *Ilirske pokrajine (1809. – 1813.)* (2010.). Suurednik je izdanja *La Chiesa croata e il Concilio Vaticano II.* (2011.) i zbornika kolokvija *Les projets franco-croates et les savants français qui se sont illustrés dans la recherche et la valorisation du patrimoine croate / Francusko-hrvatski projekti i francuski znanstvenici, istaknuti u istraživanju i vrednovanju hrvatske baštine* (2016.) i brojnih drugih publikacija.

Franjo je Šanjek vrlo aktivno sudjelovao autorski i priredivački u višesveščanoj i višejezičnoj ediciji Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti *Hrvatska i Europa*. Glavni je urednik i prvog sveska knjige-sinteze *Povijest Hrvata (srednji vijek)* (2003.). Glavni je urednik i spomenice-monografije *150 godina Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1861. – 2011.* (2011.). Naposljetku, s dr. sc. Brankom Grbavac uredio je i priredio prvi i jedini *Leksikon hrvatskoga srednjovjekovlja*, objavljen 2018. u izdanju Školske knjige u Zagrebu.

Kao znak zahvalnosti za sve učinjeno u hrvatskoj znanosti i kulturi, napose humanističkim i društvenim znanostima, u studenome 2009. njemu je u čast, a u izdanju Dominikanske naklade Istina i Kršćanske sadašnjosti te pod uredništvom Lovorke Čoralić i fr. Slavka Sliškovića OP, objavljen opsežan zbornik radova pod naslovom *Humanitas et litterae. Ad honorem Franjo Šanjek / Zbornik u čast Franje Šanjeka*. Odlukom predsjednice Republike Hrvatske, Kolinde Grabar-Kitarović, posmrtno je odlikovan Redom Danice hrvatske, s likom Antuna Radića, za osobite zasluge u razvoju i promicanju crkvene i nacionalne povijesti u državi i svijetu.

Akademik Franjo Šanjek – dominikanac, istaknuti hrvatski povjesničar i medievist te redoviti član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – preminuo je u subotu, 27. srpnja 2019. u Zagrebu. Sahranjen je na groblju Mirogoj 31. srpnja 2019., uz prisutnost svoje dominikanske braće, rodbine i bližnjih, svećenika i redovnika, profesora i brojnih prijatelja te poštovatelja.

Tomislav Galović

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2019.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 2

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršni urednik / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*